

CANDAROĞLU İSMAİL BEY (1419-1479) VE MEDRESESİ *
CANDAROGLU ISMAIL BEY (1419-1479) AND HIS MADRASA

Mustafa YAVUZ

Dr., Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

mustafayavuz01@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9731-5874

Öz

Anadolu Selçuklularının Köseadağ savaşında Moğollara mağlup olması ve kendi içerisinde ortaya çıkan taht kavgaları devletin beylikler üzerindeki otoritesini zayıflatmıştı. Bunu fırsat bilen Bizans sınırındaki Uç beylikleri Moğolların desteğini alarak müstakil devlet gibi hareket etmeye başlamışlardı. Bu beyliklerden biri de Şemseddin Yaman Candar tarafından kurulan Candaroğulları Beyliği'dir. Babası İbrahim Bey'in 1443 yılında vefatıyla 10. Candaroğulları Beyi olan İsmail Bey, yaklaşık yirmi senelik iktidarında beyliğini ekonomik, siyasi, bilimsel açıdan geliştirdi ve birçok vakıf eseri inşa ettirdi. Yaptırdığı medrese ve kütüphane ile ilmi açıdan Kastamonu'nun cazibe merkezi olmasını sağlayarak dönemin meşhur ulemasının uğrak yeri haline getirdi. İsmail Bey Külliyesi vakfiyesinde medresede Hanefi fıkhnın okutulmasını şart koştu. Kendisi de âlim bir zat olan İsmail Bey, "*Hulviyyât-ı Sultân*" adlı ilmihal tarzındaki Türkçe fıkhn eserini telif ederek yaşadığı asrın ve sonraki zamanların aranan yapıtı olmasını sağladı. Bu makalede Candaroğulları beyliğın kuruluşundan başlayarak beyliğının yanında âlim bir zat olan İsmail Bey'in hayatı ve medresesi hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Candaroğulları, Vakıf, İsmail Bey, Hulviyyat-ı Sultani, Medrese

Abstract

The defeat of the Anatolian Seljuks to the Mongols in the Battle of Köseadağ and the fights for the throne within themselves had weakened the authority of the state over the chiefdoms. Taking advantage of this, the border chiefdoms on the Byzantine border began to act as an independent state with the support of the Mongols. One of them is the Candaroğulları Chiefdom, founded by Şemseddin Yaman Candar. İsmail Bey, who became the 10th Candaroğulları Bey after the death of his father İbrahim Bey in 1443, developed his chiefdom economically, politically and scientifically during his nearly twenty-year rule and had many foundation works built. With the madrasa and library he had built, he made Kastamonu a center of attraction in terms of science, making it a frequent destination for the famous scholars of the period. He became the pioneer of a system by stipulating that Hanafi fiqh should be taught in the madrasa in the waqf inscription of İsmail Bey Kulliye. İsmail Bey, who was also a scholar, wrote the Turkish fiqh work in the style of catechism called "*Hulviyyât-ı Sultani*" and made it a reference source for his century and later times. In this article, starting from the establishment of the Candaroğulları chiefdom, information will be given about the life and madrasah of İsmail Bey, who was a scholar, besides being a chief.

Keywords: Kastamonu, Candarogulları, Waqf, Ismail Bey, Hulviyyat-i Sultani

* Bu makale Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Tarihi Anabilimdalında devam etmekte olan "Kastamonu Medreseleri ve Uleması" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Malazgirt zaferinin ardından Anadolu'ya gelen Türkmen boylarının bir kısmı Bizans sınırlarına yerleştirilmişti. Anadolu Selçukluların en güçlü oldukları bir zamanda Moğol ordusuyla yapılan Köseadağ savaşında (1243) Sultan Gıyâseddin Keyhusrev'in kumandasındaki ordunun mağlubiyetinin ardından devlet zayıf düşerek Moğollara vergi veren tâbi bir devlet haline geldi. (Sümer, 2002: 272, 273). Bu durumdan faydalanan Uç beylerinin bir kısmı merkezi idare ile bağlarını kopararak bağımsız devlet gibi hareket etmeye başladılar. Tavâif-i mülûk olarak adlandırılan bu beyliklerden biri Candaroğulları Beyliği'dir (Uzunçarşılı, 1969: XI, XII).

Beyliğe ismini veren Şemseddin Yaman Candar, Türkmen asıllı (Uzunçarşılı, 1969: 120) idi ve Selçuklu sarayında Candarlık¹ vazifesinde bulunuyordu. İlhanlı Hükümdarı Geyhatu, Selçuklu içerisindeki iktidar mücadelesinde yanında yer almasının mükâfatı olarak kendisine Eflâni'yi iktâ olarak verdi ve böylece Candaroğulları Beyliği'nin temelleri atıldı (Eyüpgiller, 1999: 41; Yücel, 1993: 146; Uzunçarşılı, 1969: 5).

Şemseddin Yaman Candar'ın vefatı üzerine yerine oğlu Süleyman Paşa geçmiştir (1308) (Yücel, 1993: 146). Süleyman Paşa, topladığı askerlerle Eflani'den hareket edip Kastamonu'ya baskın yapmış; son Çobanoğulları Beyi Mahmud Bey'i öldürerek Kastamonu'nun yeni hâkimi olmuştur (Yaman, 1935: 98).

XIV. asrın başlarında kurulan Candaroğulları, Karamanoğulları'ndan sonra Anadolu'nun en uzun ömürlü beyliklerinden biri olmuştur. Beylik, son Candaroğlu beyi İsmail Bey'in 1461 yılında Sinop kalesinin anahtarlarını teslim etmesiyle Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Yücel, 1993: 146).

1. Hayatı

1419 Yılında dünyaya gelen Kemâleddin² İsmail Bey, *Hulviyyât-ı Sultânî* adlı eserinde şeceresini Ebu'l-Hasen İsmail b. İbrâhîm b. İsfendiyâr b. Bayezid b. Âdil b. Emir Ya'kub b. Şemseddin b. Yaman Candar şeklinde ifade etmiştir (İsmail Bey, 971/1563-64: 1). Annesi ise Abdullah kızı Devlet Hatun'dur (Çifçi, 1996: 4).

İbrahim Bey'in vefatıyla (1443) (Uzunçarşılı, 1969: 133; Yücel 1993: 148; Yaman, 1935: 148) beyliğin başına geçen büyük oğlu İsmail Bey, beyliğinin ilk yıllarında idarede hak iddiasında bulunan kardeşi Kızıl Ahmed Bey'le mücadele etmek zorunda kaldıysa da bu sorunu çözdü (Yaman, 1935: 149; Uzunçarşılı, 1969: 135).

Dönemin güçlü devleti Osmanlı ile dostane ilişkiler kuran İsmail Bey, Sultan II. Murad'la barış içinde kalmayı başardı. Bu dostluğun nişanesi olarak II. Murad'ın kızı Hatice Sultan ile evlendi (Öztuna, 1996: 84). Yine II. Mehmed'in Dulkadiroğlu beyi Süleyman'ın kızı Sitti Hatun'la yaptığı iki ay devam eden evlilik merasi-

1 Cändâr, Farsça Cân ve Dâr kelimelerinin birleşmesiyle "Silah Taşıyan" anlamında bir terimdir ve genel olarak değişik milletlerden alınan ve özel olarak yetiştirilen hassa askeri anlamında kullanılan, Selçuklularda süvarilerden oluşan muhafız birliğinin adıdır. (Bkz. Mansuroğlu, 1978: 24; Tane-ri, 1993: 145).

2 İsmail Bey kendisini: "السلطان و الحاقان الأعظم مولي ملوك العرب و العجم كمال الدولة والدين اسماعيل بن المرحوم ابراهيم بك بن اسفنديار خان ... " şeklinde ifade ederken (Bkz. VGMA, Anadolu Defteri, 582/1, s. 228, sr. 158), Filibe Markova köyündeki cami için yaptığı vakıf yerleri ile ilgili 29 Cemaziyelahir 882/8 Ekim 1477 tarihli vakfiyede ise "كمال ملت والدين" olarak ifade etmektedir. (Bkz. BOA, AE.SMMD.II. 1 – 57.)

mine katıldı (Yücel, 1993: 148; Yücel, 1980: 103; Yinanç, 1989: 55). İstanbul'un fethinde yer alarak destek verdi (Yücel, 1993: 148; Abdulkadiroğlu, 1989: 47).

İsmail Bey, dönemin siyasi konjonktürünü değerlendirmesini bilmiş ve Anadolu beyliklerinin Osmanlı'ya teslim olarak tarih sahnesinden silindiği bir dönemde yirmi yıla yakın bir süre sosyal becerisi ve siyasi dehasıyla beyliğini ayakta tutmasını bilmiştir. O, bu dönemde Osmanlı ile birlikte dönemin güçlü ve ticari kolonileri ile ün salan Venedik ve Cenevizlerle de ilişki kurmanın yollarını aramıştır. Osmanlı devleti ile münasebetleri iyi olan Cenevizlilere daha müsamahakâr davranırken Venediklilere mesafeli durmuştur. Venedik devleti mesafeyi kaldırmak ve ilişkilerini geliştirmek için 1444 yılında kendisine elçi dahi göndermiştir (Yücel, 1980: 101).

Fatih'in İstanbul'u alması, Akkoyunlular ve Karamanoğulları ile birlikte Candaroğulları'nı da huzursuz etmişti. Sıranın kendilerine geldiğini hisseden bu beylikler Anadolu'da Osmanlı'ya karşı ittifak arayışına girmişlerdi. Aynı şekilde destek sağlamak amacıyla Papalık ve İtalya devletleriyle de temas halindeydiler. Bu çabanın neticesinde 1460 yılında Roma'ya ittifak için gelen doğu ülkeleri elçileri içerisinde İsmail Bey'in elçisi de bulunuyordu. Bu görüşmeler Fatih'in Candaroğulları Beyliğine son vermesine mani olamadı (Turan, 1980: 190).

II. Mehmed, fethin ardından kendisine tehdit olarak gördüğu Trabzon-Rum imparatorluğuna son vermek istiyordu. Bu gayeyle yola çıkmada önce Veziri Mahmut Paşa'yı göndererek yüz parça geminin bakım ve ihtiyaçlarının Sinop'ta bulunan Candaroğlu beyi tarafından karşılanmasını istedi. Bu talepler bir dostluk nişanesi olarak İsmail Bey tarafından yerine getirildi. Tüm bu iyi niyet ve desteğe rağmen II. Mehmed'in Kastamonu beyliğine son vermek düşüncesini anlayan İsmail Bey, vezir Mahmut Paşa'nın siyasi oyunları, kardeşi Kızıl Ahmed Bey'in bitmeyen ihtirası nedeniyle şahsının ve ailesinin can ve mal güvenliğinin sağlanması mukabilinde Sinop kalesinin anahtarlarını Mahmud Paşa'ya sulh yoluyla teslim etti (Matrakçı Nasuh, 2019: 263-264; Aşıkpaşazâde, 2003: 234-237).³

İyi bir siyaset adamı olan İsmail Bey'in dönemin en muhkem ve savunması en iyi kalelerinden Sinop'u direniş göstermeden sulh yoluyla Fatih'e teslim etmesinin altında başka saiklerin olduğu belirtilmektedir. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, bu hususu İsmail Bey'in bizzat İstanbul'un fethinde bulunarak maddi ve manevi tecellilere şahit olması, Hz. Peygamberin müjdesinin anlamını kavraması ve daha

3 Aslında İsmail Bey, Sultan Fatih ile dostane ilişki içerisinde olmak için elinden geleni yapmış, Fatih'in talebi üzerine oğlu Hasan Bey'i karşılama yapmak üzere Ankara'ya göndermiş, Mahmut Paşa'nın gemilerinin bakım ve lojistiğini sağlamış, ancak yanına Kızıl Ahmed'i almış olan Fatih'in beyliğine son verme konusundaki gizli arzusunu engelleyememiş ve çaresiz teslim bayrağını çekmiştir. (Bkz. Hammer 1947: 58.) Kalenin anahtarlarını kendi rızası ve direniş göstermeden teslim eden İsmail Bey, Sultan Fatih tarafından büyük iltifatlara mazhar olmuş, kendisini ayağa kalkarak ve birkaç adım mesafeden karşılayarak yanına oturtmuş, elini öpmek isteyen İsmail Bey'e: "Sen benim büyük kardeşimsin (abimsin), uygun mudur elimi öpmek!" diyerek ona karşı saygısını izhar etmiştir. (Bkz. Aşıkpaşazâde, 2003: 237. Tursun Bey, (t.y): 84-85; Matrakçı Nasuh, 2019: 264; Hamid Vehbi, 1301: 1346).

da önemlisi güçlü olanın yanında durarak İslam birliğinin sağlanmasına katkı yapmak olarak yorumlamaktadır (Abdulkadiroğlu, 1988: 47).⁴

İsmail Bey, Sinop kalesini tesliminden sonra II. Mehmed'den Yenişehir, İnegöl ve Yarhisar'ı istemiş, bu talebi Sultan tarafından uygun bulununca bütün varlıklarını ve aile efradını yanına alarak Yenişehir'e yerleşmiştir (Aşıkpaşazâde, 2003: 238).⁵ Buraya yerleşmesinin üzerinden birkaç ay geçtikten sonra kendisine dirlik olarak Filibe'nin Markova köyü teklif edilince Filibe'ye göçmüştü⁶ ve vefatına kadar burada yaşamış (1479) ve Filibe'de inşa ettirdiği Bey Mescidi'nin yanındaki türbeye defnedilmiştir (Öztuna, 1996: 84; Gökbilgin, 1952: 328; Yaman, 1935: 152; Aşıkpaşazâde, 2003: 242).⁷

2. İlimi Kişiliği

İsmail Bey, idari ve siyasi başarısının yanında ilmi kişiliği ile de ön plana çıkmıştır (Ozanoğlu, 1959: 4). O, ilmi kişiliğinin bir yansıması olarak ilim adamlarını himaye etmiş, başında bulunduğu Kastamonu beyliğinin en parlak ilim merkezleri arasında yer almasını sağlamıştır. Dönemin ünlü âlimlerinin Kastamonu'da toplanmalarını, verimli telif eserler meydana getirmelerini teşvik etmiştir. O'nun döneminde kiraat alanında bizzat emriyle Kastamonulu Ömer tarafından *Risale-i Münciye*; tasavvuf alanında Halit oğlu Yunus tarafından *Miyâru'l-ahyâr ve'l-eşrâr* ve yine O'nun adına göz hastalıkları konusunda Sinoplu Halil oğlu Mü'min tarafından *Miftâhu'n-nûr ve hazâinü's-sürûr* adlı eserler meydana getirilmiştir (Abdulkadiroğlu, 1988: 15). Buna ilave olarak Anadolu'da matematik, astronomi ve coğrafya öğretimini başlatan iki âlimden biri olan ve bu günkü Azerbaycan sınırları içinde bulunan Şirvan'ın Şemâhî kasabasından Fethullah Şirvânî dahi Kastamonu'ya geleerek İsmail Bey'in medreselerde ders vermiştir (Akpınar, 1995: 465). Öte yandan adına medrese ve kütüphane yaptırdığı Niksarlı Muhyiddin, Seyyid Ali A'cemî, Tebrizli fikir adamı Mevlana Kemal gibi zevatı himaye etmesi, Kastamonulu Tûrâbî, Hamdi, Senayî ve Hâkî gibi şair ve edipleri kollaması, Hayreddin Halil gibi müderrislerin Kastamonu'daki ilim faaliyetlerinde yer almaları İsmail Bey'in ilim adamlarına verdiği değeri ortaya koymaktadır (Yaman, 1935: 152, 153). Dönemin şartları ve ilmi konumu dikkate alınırsa Niksarlı Mehmet için yaptırdığı kütüphaneye dini ve alet ilimleri içerikli 300 kitap vakfetmesi onun ne kadar ileri görüşlü bir bey olduğunu ortaya koymaktadır (Uzunçarşılı, 1969: 144; Yaman, 1935: 152).

4 İsmail Bey'in sulh yoluyla kaleyi teslim etmesini iyi okumak gerekir. Çünkü Sinop kalesi çok müstahkem bir mevkiye yer alıp etrafı denizle çevrili bir konumda idi. Ayrıca kalede 400 top, 2000 topçu ile 10.000 kişilik düzenli bir ordu bulunuyordu. (Bkz. Hammer, 1947: 59.)

5 Öte yandan Fatih tarafından İsmail Bey'in oğlu Hasan'a da Bolu Sancak beyliği verilerek aileye her bakımdan maddi- manevi iltifatlar edilmiştir. (Bkz. Hamid Vehbi, 1301: 1347).

6 Aşıkpaşazâde, İsmail Bey'in kendisine verilen Bursa civarını bırakıp Filibe'ye kendi isteğiyle gitmediğini, bunun nedeninin kardeşi Kızıl Ahmed'in kendisine teklif edilen Mora Sancak beyliğine gitmeyecek önce Karamanoğlu'na, daha sonra da Uzun Hasan'a iltica etmesinden hareketle, II. Mehmed'in onun da de kaçmasından endişe etmesi neticesinde Filibe'ye gönderildiğini söyler. (Bkz. Aşıkpaşazâde, 2003: 242).

7 Aslında İsmail Bey, vefatının ardından kendisinin defnedilmesi için Kastamonu'da bir türbe yaptırmıştır. (Bkz. Yaman, 1935: 162.) Ancak Lokman süresi 31/34. ayetindeki "...Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez..." hükmü tecelli etmiş ve kendi yaptırdığı türbeye gömülmek nasip olmuştur. Filibe'de yaptırdığı "Bey Camii" adıyla anılan cami ve türbesi 1914 yılında tahrip edilmiştir. (Bkz. KIEL, 1996: 80.)

O, yönetimde bulunduğu Zaman diliminde çekişmeden uzak durmuş, kendisini Kastamonu'nun imar, ilim ve sanat yönünden yükselmesi ve ilerlemesine adanmıştır. Bunun neticesinde Kastamonu, devrinin en önemli ilmi merkezlerden biri hüviyetini kazanmış ve bu parlaklık O'nun vefatından sonra da uzun yıllar devam etmiştir (Yaman, 1935: 152).

İsmail Bey'in hocaları ve kimlerden hangi dersleri okuduğu hususunda bir bilgi elde edilememiştir. Ancak ilim adamlarını himaye etmesi, Hanefi mezhebini dikkate alarak bir fıkıh kitabı yazabilmesi iyi bir eğitim aldığı göstermektedir. Bu hususta değerlendirme yapan İhsan Ozanoğlu, İsmail Bey'in düzenli bir eğitim aldığı, babası İbrahim Bey tarafından özel hocalar gözetiminde devlet idaresi, askerlik ve ilim başta olmak üzere her sahada yetiştirildiğini söylemektedir (Ozanoğlu, 1959: 4).⁸ Aldığı eğitim neticesinde âlim, fazıl, halim, selim bir zat haline gelen İsmail Bey, Kastamonu halkı tarafından çok sevilmiş ve aradan beş asır geçmesine rağmen bu sevgi canlılığını muhafaza etmiştir.

İsmail Bey'in bizzat kendisinin kaleme aldığı *Hulviyyât-ı Sultânî* adını verdiği ilmihal tarzındaki eseri gerçekten iyi yetiştirildiğin bir göstergesidir. Bu eserin iki özelliği öne çıkmaktadır. Birincisi *Hulviyyât* ismin verilmesi,⁹ ikincisi ise Türkçe yazılmasıdır. Yaşadığı dönemde Arapça ve Farsça eserler yazmanın revaçta olduğu dikkate alınırsa Türkçe fıkıh eseri ortaya koymanın kıymeti ortaya çıkmaktadır. Arapça ve Farsçaya hâkim olduğu halde mütevazı davranarak Arapça bilmediğini ima etmiş, Türkçe yazmasının gerekçesi olarak da Arapça ve Farsça bilmeyenlerin kitabı okuyarak faydalanmalarını sağlamak olduğunu söylemiştir (İsmail Bey, 971/1563: 3). Halkın esere olan teveccühü, şehirlerin merkez camilerinde yer almasını sağlamış, reayaya okunması için fermanlar yazılmıştır (Abdulkadiroğlu, 1988: 54).

Herkesin kılıcından korktuğu, ilminden medet umduđu¹⁰ İsmail Bey'in bu eseri fetvalardan oluşan bir fıkıh kitabıdır. *Hulviyyât*, tatlılar demektir. 77 babdan oluşan eser, inanmış bir müminin günlük hayatında, özellikle de ibadetler konusunda karşısına çıkacak bütün sorunlarının cevabını bulabileceği bir eser özelliği taşımaktadır (Abdulkadiroğlu, 1988: 50).¹¹

Bu eserin ülkemizde 84, yurt dışında ise 23 olmak üzere toplam 107 nüshası tespit edilmiştir. Çokça rağbet gören eserin özel kütüphane ve şahısların koleksiyonlarında daha fazla nüshasının olması ihtimal dâhilindedir. Bunların varlığı zamanla ortaya çıkacaktır. Ancak şu anda tespit edilen Türkiye ve dünyanın farklı yerlerindeki nüshaların listesi aşağıdaki gibidir (Karagöz, 2014: 25).

8 Candaroğulları Beyleri ilme, âlime, ilmi müesseselere değer verdikleri gibi kendileri de ilim konusunda iyi yetiştirilmişlerdir. Mesela İsmail Bey'in babası İbrahim Bey için babası İsfendiyar Bey'in bizzat oğlunun okuması için müellifi belli olmayan *Cevâhiru'l- Esfad* adlı satır arası Kuran tefsirini yazdırması bu gerçeğe ışık tutmakta, ailenin ilme olan ilgisi göstermektedir (Bkz. Güloğlu, 2018: 27).

9 "*Hulviyyât-ı Sultânî*" Sultanın tatlıları anlamına gelmektedir. Gerçekten İsmail Bey'in eseri dönemin şartları da dikkate alındığında ismi Arapça, ancak içeriği Türkçe olan şeker tadında bir yapıttır.

10 İsmail Bey zamanında Kastamonu'ya gelen ve yanında birkaç gün kalan Şair Hâmidî, içerisinde yer alan pek çok kasidesinin Fatih Sultan Mehmed'e ait olmasıyla birlikte ona da divanında büyük yer ayırarak övgü dolu sözler söylemektedir. (Bkz. Yaman, 1935: 153-154.)

11 *Hulviyyât-ı Sultânî* adlı eserin 3 ve 4. sayfaları fotoğrafı için bkz. EK: 1)

Candaroğlu İsmail Bey (1419-1479) Ve Medresesi

Sıra N.	Bulunduğu Yer	Demirbaş No	Kütüphane Adı
1	Ankara	Y/735	Türk Tarih Kurumu Başkanlığı Kütüphanesi
2	Ankara	Y/391	Türk Tarih Kurumu Baş. Küt.
3	Ankara	01 Hk 490 DVD: 974	Adana İl Halk Küt. (Mil. Küt.)
4	Ankara	50 Ür 235DVD: 1853	Nevşehir Ürgüp Tahsin Ağa İlçe Halk Küt. (Mil. Küt.)
5	Ankara	06 Hk 1258DVD: 1268	Adnan Ötüken İl Halk Küt. (Mil. Küt.)
6	Ankara	06 Hk 2131/1-8	Adnan Ötüken İl Halk Küt. (Mil. Küt.)
7	Ankara	06 Mil Yz B 801 DVD: 843	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
8	Ankara	06 Mil Yz B 812 DVD: 847	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
9	Ankara	06 Mil Yz B 704 DVD: 809	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
10	Ankara	06 Mil Yz B 218 DVD: 653	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
11	Ankara	06 Mil Yz B 623 DVD: 781	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
12	Ankara	06 Mil Yz B 72 DVD: 612	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
13	Ankara	06 Mil Yz B 486 DVD: 732	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
14	Ankara	06 Mil Yz A 5601 DVD: 329	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
15	Ankara	06 Mil Yz A 4414/2 DVD: 244	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
16	Ankara	06 Mil Yz A 5600 DVD: 329	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
17	Ankara	06 Mil Yz B 1025 DVD: 1801	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
18	Ankara	06 Mil Yz A 9169 DVD: 1793	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
19	Ankara	Yz. B 43	Türk Dil Kurumu Küt. Türkçe Yazmaları

Candaroglu İsmail Bey (1419-1479) Ve Medresesi

20	Çorum	19 Hk 1470	Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi
21	Edirne	22 Sel 4947	Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi
22	Edirne	22 Sel 4948	Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi
23	Edirne	22 Sel 408	Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi
24	Erzurum	25 Hk 23919	İl Halk Kütüphanesi
25	İstanbul	OE-Yz-583	İBB. Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Türkçe Yazmaları
26	İstanbul	B. 19	İBB. Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazmaları
27	İstanbul	MC. Yz.109	İBB. Atatürk Kitaplığı Cevdet Yazmaları
28	İstanbul	S.H.M.H.K.Yaz. 87/1	Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları
29	İstanbul	34 Ae Şerhiye 1292	Millet Küt. Ali Emiri Koleksiyonu
30	İstanbul	34 Nk 1511	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
31	İstanbul	34 Nk 1512	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
32	İstanbul	34 Nk 1513	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
33	İstanbul	34 Nk 1514	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
34	İstanbul	34 Nk 1515	Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
35	İstanbul	Y-74	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Tercüman Gazetesi Küt. Türkçe Y.
36	İstanbul	E.H. 750	Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar
37	İstanbul	E.H. 721	Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar
38	İstanbul	H.151	Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar
39	İstanbul	H.134	Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar
40	İstanbul	H.S. 374	Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar

Candaroğlu İsmail Bey (1419-1479) Ve Medresesi

41	İstanbul	883	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmalar
42	İstanbul	T.6249	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Küt.
43	İstanbul	T. 6243	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Küt.
44	İstanbul	T. 100	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Küt.
45	İstanbul	T. 928	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Küt.
46	İstanbul	T. 5849	İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Nadir Eserler Küt.
47	İstanbul	01141	Ayasofya
48	İstanbul	01440	Ayasofya
49	İstanbul	00670	Esad Efendi
50	İstanbul	02455	Fatih
51	İstanbul	00860	Hacı Mahmud Efendi
52	İstanbul	00928	Hacı Mahmud Efendi
53	İstanbul	06397	Hacı Mahmud Efendi
54	İstanbul	00478	Hamidiye
55	İstanbul	00313	Hekimoğlu
56	İstanbul	00225	İzmir
57	İstanbul	00104	Mührişah Sultan
58	İstanbul	00288	Pertevniyal
59	İstanbul	00195	Râşit Efendi
60	İstanbul	00086-M	Salih Hatun
61	İstanbul	00688	Serez
62	İstanbul	00699	Serez
63	İstanbul	01041	Yazma Bağışlar
64	İstanbul	03688	Yazma Bağışlar
65	İstanbul	02974	Bayezid
66	İstanbul	03211	Bayezid
67	İstanbul	03212	Bayezid

Candaroğlu İsmail Bey (1419-1479) Ve Medresesi

68	İstanbul	08865	Bayezid
69	İstanbul	0792	Hü dai Efendi
70	İstanbul	00790	Hü dai Efendi
71	İstanbul	0332	Fotokopi olarak bulunmaktadır
72	İstanbul	0152	Özel
73	İstanbul	00765	Şehit Ali Paşa
74	Kastamonu	37 Hk 3710/1	İl Halk Kütüphanesi
75	Kastamonu	37 Hk 3714	İl Halk Kütüphanesi
76	Kastamonu	37 Hk 3050	İl Halk Kütüphanesi
77	Kastamonu		Mustafa Gezici Özel Şahıs Koleksiyonu
78	Konya	42 Kon 2755	Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi
79	Konya	42 Kon 5655	Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi
80	Konya	42 Kon 4174	Karatay Yusuf ağa Kütüphanesi
81	Konya	42 Yu 9954	Karatay Yusuf ağa Kütüphanesi
82	Kütahya	43 Ze 177	Zeytin oğlu Koleksiyonu Zeytin oğlu İlçe Halk Küt.
83	Kütahya	43 Va 1636	Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesi
84	Manisa	45 Ak Ze 5955	Akhisar Zeynelzade Koleksiyon Manisa İl Halk Küt.
85	Almanya	Hs.or.quart 1111 Staatsbibliothek, Berlin	Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
86	Almanya	Ms.or.quart 1815 Staatsbibliothek, Berlin	Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
87	Almanya	Ms.or.fol.4149 Staatsbibliothek, Berlin	Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
88	ABD	Third Series New Accession 469	New Jersey Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları
89	ABD	Third Series New Accession 427	New Jersey Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları

Candaroğlu İsmail Bey (1419-1479) Ve Medresesi

90	ABD	Garrett Collection Yahuda Series Ottoman Turkish 1424Yq	New Jersey Princeton Üniversitesi Türkçe Yazmaları
91	Avusturya	A.F. 169(252)	Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
92	Bosna Hersek	431	Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
93	Bosna Hersek	185	Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
94	Bosna Hersek	R- 2856	Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
95	Fransa	Gaulmin/Regius, 1238	Fransa Milli Küt. Türkçe Yazmaları
96	İngiltere	Or. 5963	İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
97	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî Talat 103	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
98	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî 110	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
99	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî Talat 32	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
100	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî Talat 64	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
101	Mısır	Funûn-ı Mütenevvia Türkî 268	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
102	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî Talat 112	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
103	Mısır	Fıkh-ı Hanefi Türkî 110	Kahire Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
104	Polonya	Or. 46591	Filology Orientalney Unıwersytetu Jagiellonskiego W Krakowie (Polonya)
105	Tunus	10909	Tunus Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
106	Vatikan	Vat. Turco 21	Vatikan Kütüphanesi Türkçe

			Yazmaları
107	Vatikan	Vat. Turco 126	Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları

3. Vakıfları

İsmail Bey, Kastamonu ve çevresini ekonomik açıdan da geliştirerek parlak bir dönem yaşamasını sağladı. Döneminde 4 adet bakır paranın basılması bu zenginliğin yansımasıdır (Yaman, 1935: 157). Gerçek manada zühd sahibi ve dünya malına değer vermeyen bir kişiliğe sahip olduğundan malını vakıf eserlerine sarf ederek zenginliğini halkın menfaati için kullandı.¹² Yönetimde bulunduğu yaklaşık yirmi yıllık süreçte Candaroğlu beyliğinin merkezi Kastamonu ve 17 yılını geçirdiği Filibe’de vakıflar kurarak ardında sayısız eserler bıraktı (VGMA, Anadolu Defteri, 582/1, s. 255, sıra 156; Yaman, 1935: 154, 156, 157, 166).

Kastamonu Araç Oyacalı köyünde han; yine Araç Küre-i Hadid (Demirli) köyünde İsmail Bey Camii; Devrekâni Çayırık köyünde İsmail Bey Camii, Kastamonu’da İsmail Bey hamamı ve hanı Kastamonu’daki vakıf eserlerindedir (Yaman, age, 154, 156, 157, 166). Vakıf eseri olarak esas mührünü ise Kastamonu’da Şehinşah kayası olarak bilinen yerde cami, imaret, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, türbe, han, hamamdan oluşan ve “Emîr İmaret”, “Yeni İmaret”, “Küçük İmaret” ve “Aşağı İmaret” olarak bilinen külliye ile vurdu (Çobanoğlu, 2001: 87).

İsmail Bey, Markova’ya yerleşmesinden sonra Filibe’de Bey Camii adında bir cami, iki mescid, bir türbe ve estetik güzelliği göz kamaştıran çifte hamam yaptırdı. Ayrıca Markova’ya yakın Rodop dağlarından Filibe’ye su getirtti. Bu gün çifte hamam hala varlığını korurken yaptırdığı cami ve türbesi 1914’te tahrip edildi (Kıal, 1996: 80).

Filibe’deki bu eserlerinin yaşaması için iki adet vakıf kurdu. Vakfın ilki 2 Muharrem 872/3 Ağustos 1467 tarihli olup bununla mülkiyetinde olan Markova köyünü vakfetti (VGMA, Defter No: 630, s. 974). İkincisi ise 1 Şevval 876/12 Mart 1472 tarihli olup Filibe’ye bağlı Kadı köyünde üç değirmen, Hacı Halil köyünde arazi ve değirmen, Kara Reis köyündeki değirmenleri vakfetti ve elde edilen gelirin Markova’da yaptırdığı mescidin ve su yollarının tamiri için harcanmasını şart koştu (VGMA, Defter No: 628, s. 449).¹³

4. İsmail Bey Medresesi

Medrese, Kastamonu’da Şehinşah kayası olarak bilinen yerde imaret, han, türbe, sıbyan mektebi ve camiden oluşan külliyenin bir parçası olarak inşa edilmiştir. Vakfiyeden anlaşıldığına göre medresenin yapılış amacı; medresede ümmet arasında saygın ve peygamber mirasına sahip çıkacak gerçek âlimlerin tedris ile

12 Bu hususta İsmail Bey, “Dünyaya tefekkür ve ibret gözüyle bakılması gerektiği, bulutları yağmursuz, sıhhati, hastalıktan ibaret ve dünyada giyilmesi lâzım gelen elbisenin de ancak zühd ve takva elbisesi olduğunu, dünyadan azık edinmenin çok hayırlı ve faydasının daha kalıcı olduğunu, dünyanın uykuda gelen bir hayale benzediğini, dünya ve içindekilerin hepsinin yok olacağını” söylemektedir. Öte yandan kendisi dindar ve takva sahibi olduğu kadar, imarete kalacak olan insanların da dindar olmalarını şart koşmuştur. Bu yüzden vakfa günahkâr, namaz kılmayan ve medrese ve vakıfta olup ta cemaate katılmayanların musallat edilmemesini istemiştir. (Bkz. VGMA, Anadolu Defteri, 582/1, s. 255, sr. 156.)

13 İlgili vakfiye için bkz. Ek: 2; yaptırdığı çifte hamam ve cami fotoğrafları için bkz. Ek: 3-4.

görevlendirilmesi, vazife üstlenen bu âlimlerin ise Allah'a bağlı olanları ebedî cennete ulaştıracak, kendilerine sığınanlar için kalkan vazifesi yapacak eğitim vermedir. Bunların gerçekteşmesi için de medresedeki eğitimin faydalı olmasının yanında verimli olması amaçlanmıştır (VGMA, Anadolu Defteri, 582/1, s. 255, sr. 156).

Medrese, İsmail Bey Camii'nin avlusunda kuzey yönünde yer almaktadır. Tek katlı ve iki eyvanlı olup 10.45x9.96 m. boyutlarında kareye yakın bir avluyu çevreleyen U şeklinde on hücre ve ortada yer alan 7.01x6.25m. ebadında dershaneden ibarettir. Ana eyvan kubbe ile örtülüdür. Giriş eyvanı ve avluyu üç taraftan saran odalar beşik tonozlarla kaplıdır. Odaların dışarıya bir veya iki penceresi bulunmakta, her odada bulunan ocak ve dolap nişleri göze çarpmaktadır. Medrese, 1180 (1766-67) ve 1306 (1888) tarihlerinde onarım görmüş ve en son 1992 yılında restore edilmiştir (Eyüpgiller, 1999: 80; Çifçi, 2018: 1/345; Çobanoğlu, 2001: 88).¹⁴ Medrese binası bugün ticari bir mekân olarak kullanılmaktadır.

Medresenin kapısı üstündeki 0.40x0.45 edatındaki kitabede yaptırının ismi yer almamakta ve 880/1475 tarihi not düşölmektedir. Üç satırdan oluşan kitabe şu şekildedir:

بسم الله الرحمن الرحيم قال النبي عليه السلام

من فتح له باب الدعاء فتحت له ابواب الجنة

فواقف المدرسة يدعي اليه بتاريخها ان رحمة الله عليه . 1 1

Besmele ile başlayan kitabede Hz. Peygambere selam gönderildikten sonra ikinci satırda: "Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir" hadisi zikredilmektedir (Tirmizî, "Daavât" 112). Üçüncü satırda: "Medresenin vâkıfına –ان رحمة الله عليه– tarihi ile dua edilir" denilmekte ve 880/1475 tarihi düşölmektedir (Yaman, 1935: 166; Behçet, 1341: 90). Bu tarih her ne kadar Osmanlı dönemini işaret etse de külliye vakfiyesinde medresenin zikredilmesi, müderrisinin aldığı maaştan Hanefi mezhebinden olmasına kadar ayrıntıya yer verilmesi medresenin İsmail Bey döneminde yaptırıldığı göstermektedir. Buradan hareketle bu kitabenin sonradan veya yapılan bir tamirin ardından konulduğu söylenebilir (Behçet, 1341: 90; Çifçi, 2018: 1/92).

Vakfiyede han, hamam, köyler ile gelir getiren çitlik ve bahçelerin gelirlerinin nerelere harcanacağı ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Aynı senedde medresenin eğitim sistemi ile ilgili bazı şartlar açıkça yazılmıştır. Buna göre medresede Hanefi fıkhı ağırlıklı eğitim amaçlandığından medrese müderrisinin Hanefi mezhebinden, edebiyatı bilen, usul ve furû açısından şeriata aşına, diyanet ve takvasına güvenilir bir kişi olması istenilmiştir. İkinci olarak müderrisin tedrise ara vermeden devam etmesi, tefsir, hadis ve Hanefi fıkhı konularını okutması şart koşulmuştur. Müderrise maaş olarak her gün için on dört dirhem, her sene için de altı (müd) buğday ve altı (müd) arpanın tayin edileceği belirtilmiştir. Medresede kalan öğrencilere ise her gün için beş dirhem tahsis edilmiştir. İsmail Bey ve validesi Devlet Hatun, bu imaretin ve diğer hizmetlerle medresenin tedrisata devam etmesini sağlamak için hamamlar, değirmenler, dükkânlar, araziler, köyler, bahçeler, çiftlikler gibi birçok

14 İsmail Bey Külliyesi'nin vaziyet planı bkz. Ek: 5.

gayrimenkul mallarını vakfetmişlerdir (VGMA, Anadolu Defteri, Defter No. 582/1, s. 227, sr., 157; VGMA, Anadolu Defteri, Defter No. 582/1, s. 228, sr, 158; VGMA, Anadolu defter, Defter No. 582/1, s. 228, sr. 159; Çifçi, 2018: I/104; Yaman, 1935: 161; Kayaoğlu, 1991: 1043; BOA, C..BLD., 62 – 3062).¹⁵

İlk dönem kaynaklarını incelendiğinde Muhyiddin Mehmed Niksârî, Nime-tullahzâde İbrahim Efendi (Baltacı, 2005: 1/209), Fethullah eş-Şirvânî (Akpınar, 1995: 464), Seyyid Ali el-A'cemî (Taşköprülüzâde, 1269: 178), Mevlâ İbrâhîm bin Nî'metu'llâh (İbn Rüşenizâde) (Atâî, 2017: 339) ve Es-Seyyid Musa Efendi (BOA, İE.EV.. 43 – 4848) gibi dönemin önemli şahsiyetlerinin İsmail Bey Medresesi'nde görev yaptıkları görülmektedir. 672/1273-1274 yıllarında yapıldığı anlaşılan Atabey Gazi Camii ile aynı ismi taşıyan ve cami ile aynı dönemde veya kısa bir zaman sonra yapıldığı tahmin edilen Atabey Gazi medresesinden sonra Kastamonu'daki en eski eğitim kurumlarından olan İsmail Bey Medresesi, XVI. yüzyılda Osmanlı eğitim sisteminde yirmili medreseler içinde yer almıştır (Baltacı, 2005: I/209).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında medresede öğrenci sayısının 20-40 arasında değiştiği ve bu yıllarda İzhâr, Avâmîl, Halebî derslerinin okutulduğu görülmektedir (KVS, 1289: 152; KVS, 1290: 132). Bu yıllarda öğrenci sayısı ve okutulan derslerden hareketle medresenin ihtişamlı günlerini geride bıraktığı söylenebilir.

4.1. İsmail Bey Medresesi Son Dönem Müderrisleri

4.1.1. Abdülaziz Efendi (? - 1296/1879)

Abdülaziz Efendi, XIX. yüzyılda Kastamonu'nun yetiştirdiği Nakşibendiye-nin Hâlidiye kolunun temsilcilerinden 1291/1874-5 yılında vefat eden ve Ahmed-i Siyâhî olarak tanınan Haddâdizâde Şeyh Hacı Ahmed Ziyaeddin Efendi'nin üç oğ-lundan en büyükleridir (Yılmaz, 2019: 40; Zühdî, 1308: 31). Abdülaziz Efendi, me-validen olup İsmail Bey Medresesi'nde 1286/1869-70 yılında 25 (KVS, 1286: 74), 1293/1876 yılında 20 (KVS, 1292: 167) öğrenciyi okutmuştur. Şeyhülislam Urya-nizâde Ahmed Es'ad Efendi'nin çok sevdiği bir kişi olup kendisine İzmir paye-i mü-cerredini verilmiştir. 1296/1879 senesinde İstanbul'a gelmiş ve burada vefat etmiş-tir. Meşihat makamının izniyle de Yâ Vedûd türbesine defnedilmiştir. Abdülaziz Efendi, Şeyhzâde olarak bilinmektedir (MA, SAİD., 76/24, 1).¹⁶

4.1.2 Hasan Efendi

Hasan Efendi'nin eğitim hayatı, şahsiyeti, ailesi ve vefat tarihi hakkında bir bilgi elde edilememiştir. 1289/1872 yılından itibaren İsmail Bey Medresesi'nde müderrislik yaptığı, 20 öğrencisinin bulunduğu ve Câmî, Avâmîl ile Halebî derslerini okuttuğu görülmektedir. 1292/1875-6 yılına gelindiğinde ise Hasan Efendi'nin öğrenci sayısının 5'e kadar düştüğü ve bu beş öğrenciye Cami, İzhâr ve Halebî

15 Vakfın erken dönem 901/1495 yılına ait Arapça vakfiye sureti ve medresenin krokisi ile son duru-munu gösterir fotoğraflar için bkz. EK: 6, 7, 8); Oldukça fazla akarâtı bulunan vakfın gelir düzeyi de o derece yüksektir. Misal kabilinden belirtmek gerekirse vakfın 1868-1869 yıllarına ait gelir mikta-rı 43.639 kuruştur (BOA, EV.d., 19409-13) (İlgili muhasebe kaydı için bkz. Ek: 9).

16 Kastamonu'da Nakşibendî tarikatının postnişini olan Ahmed Hicâbî, kardeşi Abdülaziz Efendi'nin vefatı nedeniyle Abdülaziz Efendi'nin oğlu olan ve daha sonra babasının görev yaptığı İsmail Bey Medresesi'nde müderrislik yapan Arif Efendiye yazdığı taziye mektubu 29 Rebiulevvel 1296 (23 Mart 1879) tarihini göstermektedir. Bu mektuptan Abdülaziz Efendi'nin 1296 yılında vefat ettiği anlaşılmaktadır. (Bkz. Zühdî, 1308: 98.)

derslerini okuttuğu anlaşılmaktadır (KVS, 1289: 152; KVS, 1290: 132; KVS, 1291: 154; KVS, 1292: 167).

4.1.3. Mehmed Ârif Efendi (1270/1854 - ?)

9 Zilkade 1270/1 Ağustos 1854 tarihinde Kastamonu Cebrâil mahallesinde doğan Mehmed Ârif Efendi, Hâlid-i Nakşibendî halifelerinden Şeyh Hacı Ahmet Siyahî Efendi'nin torunu, İsmail Bey Medresesi'nde müderrisi ve İzmir paye-i mücerredî sahibi Abdülaziz Efendinin oğludur. Annesinin ismi Hanım'dır. Aile, babası tarafından Şeyhzâde olarak bilinmektedir (MA, SAİD., 76/24, 1, 2).¹⁷

Tahsil hayatına 1278/1861-2 yılında Çay Mahallesi Seyyid Ali mektebinde Kur'anı hatmederek başlamış, 1284/1867-8 yılında Kastamonu Rüşdiye mektebine girerek ilmi hal, Arapça ve Türkçe sarf ve nahiv, kıraati Osmani, Fârisi kitabet, *Zübde-i tarihi enbiya* ve *Muhtasarı hükümât-ı İslamiyye* tarihini, coğrafya-i umumi, hendese, hüsnü hat ve metin derslerini tamamlayarak şahâdetnâme almıştır. 1288/1871-2 yılında Kastamonu Merdiye medresesi müderrisi olan amcası Seyyid Ahmet Hicâbî'nin ders halkasına katılarak 10 Recep 1304/4 Nisan 1887 tarihinde icâzetnâme almaya muvaffak olmuştur. Daha sonra Kastamonu'nun tanınan Kurrâsı Hafız Sadık Efendi'den, kıraati seba ve aşareyi tamamlamıştır. Başarılı bir tahsil hayatı geçirmiş ve Arapça ile Farsça'yı konuşabilecek düzeyde öğrenmiştir. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli bir vücut yapısına sahip olup tek eşlidir (MA, SAİD., 76/24, 1, 2).¹⁸

1295/1878 yılında İstanbul'da Şeyhulislam Uryânizâde Ahmet Esad Efendi'nin camiinde İmam-Hatiplik yapmaya başlamıştır. 19 Safer 1296/31 Mayıs 1869 tarihinde ibtida hariç saniye-i İbrahim Ağa Bursa rütbesine erişmiştir. 1296/1879 yılı Nisan başından itibaren maaş-ı mahsusadan olmak üzere Edirne müderrisliği namıyla 100 kuruş maaş almaya başladığı sırada babası Abdülaziz Efendi'nin İstanbul'da vefatıyla boşalan İsmail Bey Medresesi müderrisliğine talip olmuştur. Evkafı hümayun nezaretinden oluşan bir heyet tarafından yapılan imtihanda başarılı bulunmuş ve 10 Zilkade 1296/26 Ekim 1879 tarihinde İsmail Bey Medresesi müderrisliği beratına nail olmuştur. Kendisine 1297/1880 yılında ibtidai haricden mûsıla-i sahn Sûfizâde Ferit Bey Bursa rütbesi verilmiş ve aynı yıl Kastamonu'ya dönerek İsmail Bey Medresesi'nde ders okutmaya başlamıştır. 26 Cemaziyelevvel 1302/13 Mart 1885 tarihinde vilayetin talebiyle görev süresini tamamlayan A'mâzâde Hafız Efendi'nin yerine 750 kuruş maaşla Kastamonu vilayeti İstinaf mahkemesi azalığına atanarak burada 2 yıl görev yapmıştır (MA, SAİD., 76/24, 1, 2). Daha sonra tekrar tedris faaliyetine geri döndüğü anlaşılan ve 1327/1909 yılında dahi İsmail Bey Medresesi'nde müderris olarak görev başında olan Arif Efendi'nin bu yıllarda aylık olarak 200 kuruş maaş aldığı görülmektedir (MA, MSH., DFT02, 02320/1, 60). 1332/1914 Yılında ise yıllık olarak 2800 kuruş maaş aldığı ve aylığının 233 kuruşa denk düştüğü anlaşılmaktadır (MA, MSH., DFT02, 02308/1, 102).

Üç yıl kadar amcası Ahmed Hicâbî'nin vasiyetiyle Hâlidî dergâhının postnişinliğinde bulunan Mehmed Ârif Efendi, daha sonra vakfiye şartlarını taşımadığı gerekçesiyle vazifeden azledilmiştir (Zühdi, 1308: 75, 82; BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d,

17 Dedesi Hâlidî Nakşibendî şeyhi Ahmed Siyahî Efendi, Devriye rütbeli olup, Kastamonu'daki Kırkeşme (Halidiye) medresesinde vazife yapmıştır. (Bkz. MA, SAİD., 76/24, 2).

18 Mehmed Arif Efendi'nin tercüme-i hal varakası için bkz. EK: 10.

1770, 215; BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d, 1771, 83; BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d, 1772, 35, 173). Vefat tarihi tespit edilememiştir.

4.1.4. Sâlih Zühdü Efendi

Meşihat arşivinde bulunan sicill-i ahvalde bulunan dosyalarda adına açılmış bir dosya bulunmamaktadır. Bununla birlikte aynı yerde bulunan diğer kişilerle ilgili dosyalarda kendisinden ders alan öğrencileri hakkında verilen bilgilerden Kastamonu Küre nahiyesi Tefikiye ve İnebolu Hamidiye medreselerinde müderrislik yaptığını anlaşılmıştır.¹⁹

İnebolu medresesinde 17 Zilkade 1310/2 Haziran 1893 tarihinde 200 kuruş maaşla ifayı vazife eden Salih Zühdü Efendi, bu yıllarda yüzü aşkın talebeye ders okutmuştur. Bab-ı Meşihatta yapılan ehliyet sınavında başarılı olmuş, okuttuğu çok sayıda öğrencinin karşılığında aldığı az maaş nedeniyle maaşının 500 kuruşa çıkarılması talep etmiştir. Neticede kendisine 27 Safer 1311/9 Eylül 1893 tarihinde 400 kuruşun tahsis edildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır (BOA,HH.İ,86-4). 1317/1909 ve 1318/1910'lu yıllarda geçici bir süre niyabeten İsmail Bey Medresesi'nde müderrislik vazifesinde bulunmuş ve bu yıllarda 42 talebeyi okutmuştur (SNMU, 1317: 1316; SNMU, 1318: 1488; SNMU, 1319: 756; SNMU, 1321: 618.). Daha sonra tekrar İnebolu'ya dönmüş, 1320/1902-3'lü yıllara kadar İnebolu Medresesi'nde müderris olarak görev yapmış ve yüzü aşkın talebeye ders okutmuştur (SNMU, 1321: 618). Salih Zühdü Efendi'nin vefat tarihi tespit edilememiştir.

5. İsmail Bey Kütüphanesi

Medresesi ile aynı dönemde medresenin içinde İsmail Bey tarafından (Ozanoğlu, 1959: 4)²⁰ inşa edilen kütüphane Niksarlı Muhyiddin Mehmet için yaptırılmış ve içine şeriyât ve akliyat'a dair 300 kitap vakfedilmiştir (Uzunçarşılı, 1959: 152).

Vakfiyeden anlaşıldığına göre müderris tarafından tayin edilecek olan güvenilir bir bevvab talebeye nezaret etmenin yanında onlara gözetmenlik yapacak, medresede vakıf olarak bulunan kitapları koruyacak, ilim ehlinde bu kitaplar esirgenmeyecek, müderrisin izni olmadıkça öğrenciler kitapları başkasına vermeyecektir (VGMA, Anadolu Defteri, 582/1, s. 255, sıra 156).

Başlangıçta 300 kitap vakfedilen kütüphanede XIX. yüzyıl sonlarına kadar olan sürede kaç kitabın ilave edildiği, sayının nereye ulaştığı ve isimleri konusunda elimizde yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak Kastamonu Salnâmeleri ve Maârif Salnameleri kitapların isimleri vermese bile sayıları konusunda bazı rakamlar zik-

¹⁹ Salih Zühdü Efendi, 1291'li yıllarda Küre-i Nuhas kazasındaki Tefikiye medresesinde müderris iken talebeleri arasında daha sonraları İnebolu kazası mahkeme-i şeriyeye kitabetine atanan Mehmet Zeki Efendi yer almaktadır. Zeki Efendi'ye burada *Tasavvurât* ve *Tasdikât* derslerini okutmuştur. 1298/1881 yıllarında ise bâ berât-ı âlişân İnebolu medresesine atanmış, aynı talebe burada da Salih Efendi'nin derslerine devam ederek icazet almıştır. (Bkz. MA, SAİD. 229/17, 1.); 11 Receb 1306/13 Mart 1889 tarihinde dahi İnebolu Hamidiye Medresesi müderrisi olarak görev yapmaya devam ettiği anlaşılan ve Emsileden başlayarak sarf, nahiv, *Tasavvurât* ve *Tasdikât*, (mantık külliyyatı bölümleri), *Şerhi Akâid*, fıkıh, ferâiz ve Farsça dersleri okuttuğu anlaşılan Salih Zühdü Efendi'nin farklı derslere vukufiyetinin olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. MA, SAİD.181/34, 1.)

²⁰ Mehmed Behçet, kütüphanenin 872/1467-68 yılında yaptırıldığı söylemektedir. Ancak bu tarih Kastamonu'nun Osmanlıların eline geçmesinden yaklaşık 16 yıl sonraki bir zamana tekabül etmektedir. (Bkz. Behçet, 1341: 102).

retmektedir. Buna göre 1288-1291 yıllarında kütüphanede 148 kitap bulunmaktadır (KVS, 1288: 123; KVS, 1291: 149). 1316-1321 yıllarında ise kitap sayısı büyük oranda azalarak 98'e kadar düşmüştür (SNMU, 1316, 1130; SNMU, 1317: 1326, SNMU, 1318: 1498; SNMU, 1321: 623; Ötüken, 1962: 166).

Mehmed Behçet kütüphanedeki kitap sayısını 79 olarak vererek muhteviyatı hususunda bazı ayrıntılara değinmektedir. Buna göre ekseriyeti fıkıh içerikli olan kitapların 11'i el yazmasıdır. Dikkat çeken eserler arasında Fahreddin Râzî'nin sekiz ciltlik *Tefsîr-i kebîr*, İmam Gazâlî'nin el yazması *Kitâbü'l-maznûn* ve *İhyâü ulûmu'd-dîn* ile dört ciltlik *Kâmus*, *Dîvân-ı Hafız Şîrâzî*'nin şerhi ve *İbrâhim Hakkı Dîvânı* bulunmaktadır (Behçet, 1341: 102).

Kütüphanede yer alan kitaplar 1925 yılında Kastamonu memleket kütüphanesine, 2003 yılında ise Kastamonu Yazma eserler kütüphanesine devredilmiştir. Devir teslim tutanaklarında kütüphanede 279 kitabın bulunduğu görülmüştür. Bu kitapların 188'i yazma, 91'i ise basma eserden oluşmaktadır (Yılmaz, 2016: 278, 279).²¹

Kastamonu Yazma Eserler kütüphanesinde İsmail Bey Medresesi'nden intikal eden eserlerin isimlerine yer verilmektedir. Devredilen kitaplardan 127 kitabın medreseden intikal ettiğine dair not düşülmüştür. Bu eserler incelendiğinde kütüphanenin siyer, hadis, tefsir, mantık, dil, tasavvuf, ilmihal ve mantık kitaplarından oluşan zengin bir koleksiyon içerdiği görülmektedir (<http://ktp.isam.org.tr/?url=ktpgenel/findrecords.php>, erişim: 17.12.2022).

Genel hatlarıyla bakıldığında erken tarihli olarak Ahmed b. Alî b. Sa'leb es-Sa'âtî el-Bagdâdî'nin (öl. 696/1296) 748/1347 tarihli *Mecma'u'l-Bahreyn* ve *Mültekâ'n-Nehreyn*, el-Hasîrî el-Buhârî'nin (ö. 636/1238) 679/1280 tarihli *Şerhu muhtasar fî câmi'i'l-kebîr*, İbnü'l-Esîr Mübârek b. Muhammed'in (ö. 606/1210) 748/1347 tarihli *Câmi'u'l-uşûl*, Muhammed el-Ferrâ' el-Begavî'nin (ö. 516/1122) 851/1446 tarihli *Me'âlimü't-tenzîl*, Buhârî'nin (ö. 256/870) 841/1437 tarihli el-*Camîu's-Sahîh*, Fahreddin er-Râzî'nin (ö. 606/1210) 859/1454 tarihli *Mefâtihu'l-Gayb*, es-Seyyid eş-Şerîf Alî el-Cürcânî'nin (ö. 740-816/1340-1413) 840/1436 tarihli *Şerhü Miftâhi'l-Ulûm*, Ömer el-Ca'berî'nin (ö. 640-732/1242-1332) 781/1379 tarihli *Şerhu Hırzî'l-Emânî*, Emre b. Hamza'nın 860/1455 tarihli *Beyânur-rivâye fî şerhi mesâ'ilî'l-vikâye*, Muhammed b. Yûsuf b. Alî el-Kirmânî'nin (ö. 786/1384) 710/1310 tarihli *el-Kevâkibü'd-derârî fî şerhi Şahîhi'l-Buhârî*, et-Teftâzânî'nin (ö. 792/1390) 846/1442 tarihli *et-Telvîh ilâ keşfi haqâ'iki't-Tenkîh*, el-Pezdevî'nin (ö. 482/1089) 842/1438 tarihli *Uşûlü'l-Pezdevî* ve el-Habbâzî'nin (ö. 691/1292) 723/1322 tarihli *Hâşiye 'ale'l-Hidâye* adlı eserler dikkat çekmektedir.

Sonuç

Candaroğulları, temelleri Moğolların desteği ile atılan ve önce Eflân'ı ve ardından Kastamonu'da hakimiyet kuran Uç beyliklerden biridir. 1309 yılından itibaren Kastamonu'da hüküm süren beyliğin başına 1443 yılında 10. bey olarak İsmail Bey geçmiştir.

21 Verilen rakamları incelendiğinde kitapların sayılarının azaldığı veya arttığı dikkat çekmektedir. Bunun nedeni olarak kayıtların düzgün tutulmaması ya da ilave veya çıkarımlarla kütüphanedeki kitap sayılarının değışkenlik gösterdiği söylenebilir.

1419 yılında dünyaya gelen İsmail Bey, cocukluk döneminde önemli hocalardan iyi bir eğitim almıştır. Babası İbrahim Bey'in vefatıyla (1443) beyliğin başına geçmiş, yönetimde hak iddiasında bulunan kardeşi Kızıl Ahmed Bey'in bertaraf edilmesiyle birlikte 20 yıla yakın yönetimde kalarak Candaroğulları'nın siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan en parlak dönemini yaşamasını sağlamıştır.

II. Murad'ın kızı Hatice Sultan ile evlenmiş, böylece Osmanlı devleti ile dostane bir şekilde geçinmenin yollarını aramış, bizzat İstanbul'un fethine katılarak bağlarını kuvvetlendirmiştir. Aynı şekilde dönemin güçlü Avrupa devletleri Ceneviz, Venedik ve Anadolu beylikleri ile diplomatik ilişkiler kurarak siyasi ve askeri iş birliğinin yollarını aramıştır.

İstanbul'un fethi sonrasında Anadolu'daki birliği sağlamak isteyen II. Mehmed'in beyliğinin üzerindeki son verme arzusuna mani olamamış ve 1461 yılında Sinop kalesinin kapılarını sulh yoluyla Osmanlı'ya açmıştır. Bunda Osmanlı'nın karşı konulmaz gücünün yanında Fatih'in Peygamber müjdesine nail olması etken olmuştur.

Döneminde Kastamonu'nun zengin bir merkez haline gelmesini sağlayan İsmail Bey, bu zenginliğini Kastamonu ve Filibe'de vakıflar kurarak hayır hizmetlerine sarf etmiştir.

Kastamonu merkezde Şehinşah kayası üstüne yaptırdığı ve Emîr İmaretî", "Yeni İmaret", "Küçük İmaret", "Aşağı İmaret" olarak bilinen cami, imaret, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, türbe, han ve hamamdan oluşan külliye ile yüzyıllar boyu Kastamonu'nun ilmi ve kültürel açıdan kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

Beyliği döneminde Kastamonu'yu ilim ve kültür merkezi haline getirmiş, entelektüel birikimi olan ulemayı yanına çekmiş, dini ve kültürel donanımlı şahısları medresesinde ders okutmaya ikna etmiştir. Kastamonulu Ömer, Halit oğlu Yunus ve Sinoplu Halil oğlu Mü'min gibi âlimler onun teşviki ile telif eserler ortaya koymuş, Kastamonulu Türâbî, Hamdî, Senâyî ve Hâkî gibi şair ve edipler himaye edilmiştir.

Kendisi de alim bir şahsiyet olduğu anlaşılan İsmail Bey, bizzat telif ettiği "*Hulviyyât-ı Sultânî*" adlı ilmihal tarzındaki Türkçe fıkıh eseriyle yeni bir çağır açmış ve eser telif eden ender devlet adamları arasındaki yerini almıştır. 77 babdan oluşan bu yapıt halktan çok fazla teveccüh görmüş, 100'den fazla nüshası yazılmış ve merkezi camilerde okutulması için fermanlar çıkarılmıştır.

İsmail Bey, medreseyi külliyenin tamamlayıcı bir cüzü olarak inşa etmiştir. Medresede Hanefi fıkının okutulması şart koşarken dindar olmayan, cemaate devam etmeyen günahkârların medresede barındırılmamasını istemiş ve böylece dini değerler konusundaki hassasiyetini ortaya koymuştur.

Külliye içerisinde yer alan medrese, XVI. yüzyılda 20'li medreseler içinde yer almış, Fethullah Şirvânî, Niksarlı Muhyiddin, Seyyid Ali A'cemî, Mevlana Kemal, Nimetullahzâde İbrahim Efendi, Mevlâ İbrâhîm bin Ni'metu'llâh (İbn Rüşenizâde), ve Es-Seyyid Musa Efendi gibi dönemin birçok ünlü âlimini cezbetmiştir.

Atabey Gazi medresesinden sonra en eski eğitim kurumlarından olan medrese yaklaşık 470 yıl Kastamonu'nun ilmi ve kültürel açıdan kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Bu gün ise medrese binası ticarethane olarak kullanılmaktadır.

Medresenin tamamlayıcı bir unsuru olarak Niksârî adına yaptırdığı kütüphaneye daha başlangıçta 300 kitap bağışlayarak zengin bir külliyyatın sahibi olduğunu göstermiştir.

İsmail Bey, beyliği döneminde bölgenin ilmi, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan kalkınmasını sağlamıştır. O'nun bu çabaları unutulmamış ve hala bölge halkı tarafından saygıyla anılır olmuştur.

Kaynaklar

A- Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA).

BOA, Ali Emiri, SMMD.II., 1.

BOA, Cevdet, BLD., 62.

BOA, Evkaf, EV.d., 19409.

BOA, Hazine-i Hâssa, İ, 86.

BOA, İbnülemin, EV, 43, 73.

BOA, İbnülemin, EV, d. 19409.

BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d, 1770.

BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d, 1771.

BOA, İSTM.MŞH.DFT2.d, 1772.

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi (MA).

MA, MSH., DFT02, 02308/1.

MA, MSH., DFT02, 02320/1.

MA, SAİD. 229/17.

MA, SAİD., 76/24.

MA, SAİD.181/34.

VGMA, Anadolu Defteri, 582/1

VGMA, Defter No: 628.

VGMA, Defter No: 630.

B- Araştırma ve İnceleme Eserler

Abdulkadiroğlu, Abdülkadiroğlu. "Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyât-ı Sultânî Adlı Eseri Üzerine Notlar". *Türk Tarih ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988*, 43-54.

Akpınar, Cemil. "Fethullah eş-Şirvânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/463-466. İstanbul: TDV. Yayınları, 1995.

Aşıkpaşazâde, Ahmed. (889/1484'ten sonra), *Osmanoğulları'nın Tarihi*. (çev. Kemal Yavuz, M. A. Yekta Saraç). İstanbul: Koç Kültür Sanat Tanıtım, 2003.

Atâi, Nev'izâde. *Hadaikü'l-hakaik fi tekmeleti's-Şekaik*, (haz. Dr. Suat Donuk). c. 1, İstanbul: Elma Basım Yayın ve İletişim, 2017.

Baltacı, Cahit. *XV - XVI. yüzyıllarda Osmanlı medreseleri*, I-II Cilt. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı, 2005.

Behçet, Mehmed. *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1341.

Boykov, Grigor. "Anatolian Emir in Rumelia: Isfendiyaroglu Ismail Bey's Architectural Patronage and Governorship of Filibe (1460s-1470s)", *Bulgarian Historical Review* XLI, (1-2), (2013), 137-147.

Çifçi, Fazıl. *Kastamonu Camileri, Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*. I- II Cilt. Kastamonu: Özel Matbaası, 2018.

Çifçi, Fazıl. *Candaroğlu İsmail Bey, Şahsiyeti ve Eserleri*. Kastamonu: 1996.

Çobanoğlu, Ahmet Vefa. "İsmâil Bey Külliyesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/87-90. İstanbul: İstanbul: TDV. Yayınları, 2001.

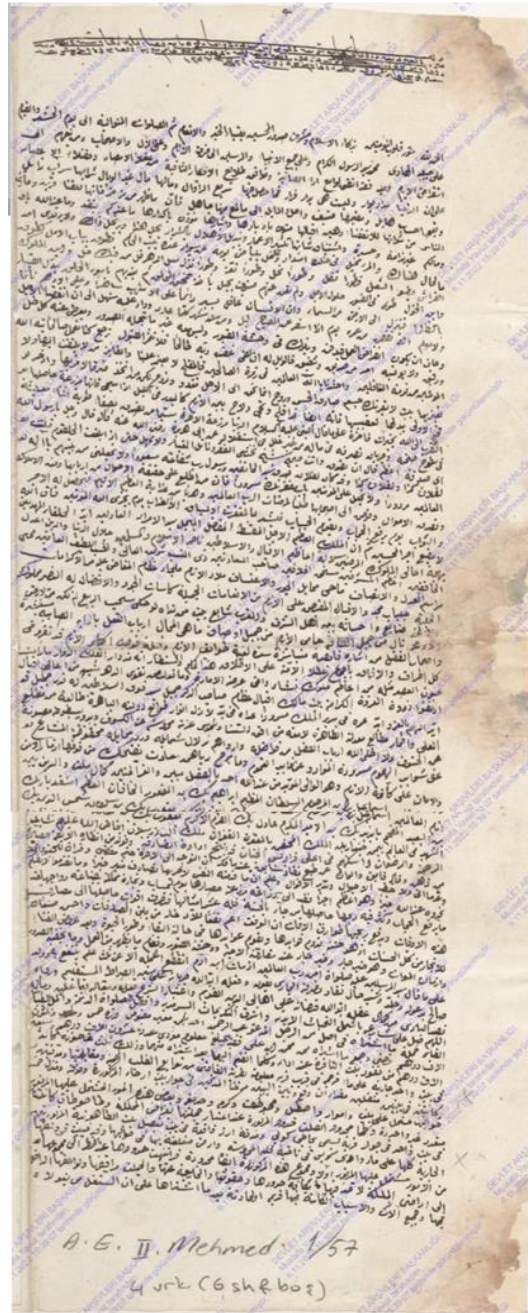
- Eyüpgiller, Kemal Kutgün. *Bir kent Tarihi Kastamonu*. İstanbul: Eren Yayıncılık, 1999.
- Gökbilgin, M. Tayyip. *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*. İstanbul: Üçler Basımevi, 1952.
- Gökbülük, Hasan. "Niksârî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/122. İstanbul: TDV. Yayınları, 2007.
- Güloğlu, Nazife Vildan. "Bir Babadan Oğluna En Güzel Hediye: Cevâhiru'l-Esdâf Tefsiri". *Osmanlı Döneminde Tefsir*, 1/25-48. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2018.
- Vehbi Hamid. *Meşâhir'i İslâm*. 3-4. İstanbul: Mihran matbaası, 1301.
- Hammer, Joseph Freiherr von. *Devlet-i Osmaniye tarihi: [Osmanlıların mebâdî-i zuhûrundan Kaynarca ahitnâmesine kadar]: 1066-1086/1656-1676*. (çev. Mehmet Ata). 11. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1947.
- İsmail Bey. (971/1563-4) *Hulviyyât-ı Sultânî*, İBB Atatürk Kitaplığı, O.E. 583.
- Karagöz, Nail. *Hanefî-Mâturidî Gelenekte Kıyas İçerikli İstidlâl (Hulviyyât Örneği)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, 2014.
- (KVS), *Kastamonu Vilayeti Salnameleri*. (1286, 1288, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296). Kastamonu: Kastamonu Vilayet Matbaası.
- Kayaoğlu, İsmet. "Candaroğlu İsmail Bey Vakfı". *X. Türk Tarih Kongresi: 22-26 Eylül 1986*. 3/1041-1047. Ankara: 1991.
- Kiel, Machiel. "Filibe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/79-82. İstanbul: TDV. Yayınları, 1996.
- ktp.isam.org.tr/?url=ktpgenel/findrecords.php, erişim: 17.12.2022.
- Mansuroğlu, Mecdud. "Cândâr". *İslam Ansiklopedisi*. 3/24-25. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978.
- Matrakçı Nasuh. *Târih-i Âl-i Osman, (Osmanlı Tarihi, 699-968/1299-1561)*. (haz. Göker İnan). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Ötüken Adnan. "Eski Bir Defter 60 Yıl Önceki Türk Kütüphaneleri". *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 11, (3-4), 156-183. Ankara, 1962
- Ozanoğlu, İhsan. *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar Candaroğulları (İsmail Bey)*. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1959.
- Öztuna, Yılmaz. *Devletler ve Hanedanlar*. 2. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Serin, Nezahat. *Selçuklu ve Beylikler Dönemi Kastamonu Camileri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Isparta: 2018.
- (SNMU), *Salnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umumiye*. 1316, 1317, 1318, 1319, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Salnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umumiye*. 1321. İstanbul: Asır Matbaası.
- Sümer, Faruk. "Kösedağ Savaşı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/272-273. Ankara: TDV. Yayınları, 2002.
- Taneri, Aydın. "Candar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/145-146. İstanbul: TDV. Yayınları, 1993.
- Taşköprizâde, Ahmed Efendi. *Tercüme-i Şekâik-i numâniyye, Hadâikü's-Şekâik*. (ter. Mecdi Efendi). İstanbul: Dârü't-tıbbâti'l-âmire, 1269.
- Turan, Osman. *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. İstanbul: Turan Neşriyat, 1969.
- Turan, Şerafettin. *Türkiye-İtalya ilişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*. İstanbul: Metis Yayınları, 1990.
- Tursun Bey. *Fatih'in Tarihi (Tarih-i Ebu'l-Feth)*. (haz. Ahmet Tezbaşar). İstanbul: Tercüman Gazetesi., (ts.).
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1969.
- Yaman, Talat Mümtaz. *Kastamonu Tarihi: XV. Asrın Sonlarına Kadar*. İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası, 1935.

- Yılmaz, Necdet. "Hâlid-i Bağdâdî'nin Son Halifesi Kastamonulu Ahmed-i Siyâhî: -Hayatı, Eseri ve Vakfiyesi". *Usûl: İslam Araştırmaları*, 32/39-68. Adapazarı, 2019.
- Yılmaz, M. Serhat. "Kastamonu Medrese ve Dergâh Kütüphanelerindeki Yazma ve Basma Eserlerin Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesine Devri". *III. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu*. 276-282. Kastamonu, 2016.
- Yinanç, Refet. *Dulkadir Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.
- Yücel, Yaşar. "Candarogulları". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/146-149. İstanbul: TDV. Yayınları, 1993,
- Yücel, Yaşar. *XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi, Çobanoğulları Candarogulları Beylikleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1980.
- Zühdî, Mehmed. *Tehassür*. İstanbul: Dersâdet Matbaası, 1308.

Ekler

EK: 1. İsmail Bey'in İBB Atatürk Kitaplığında bulunan hicri 971 yılına ait Hulviyyât-ı Sultâni adlı eserinin 3 ve 4. Sayfası (İBB Atatürk Kitaplığı, O. E. 583).

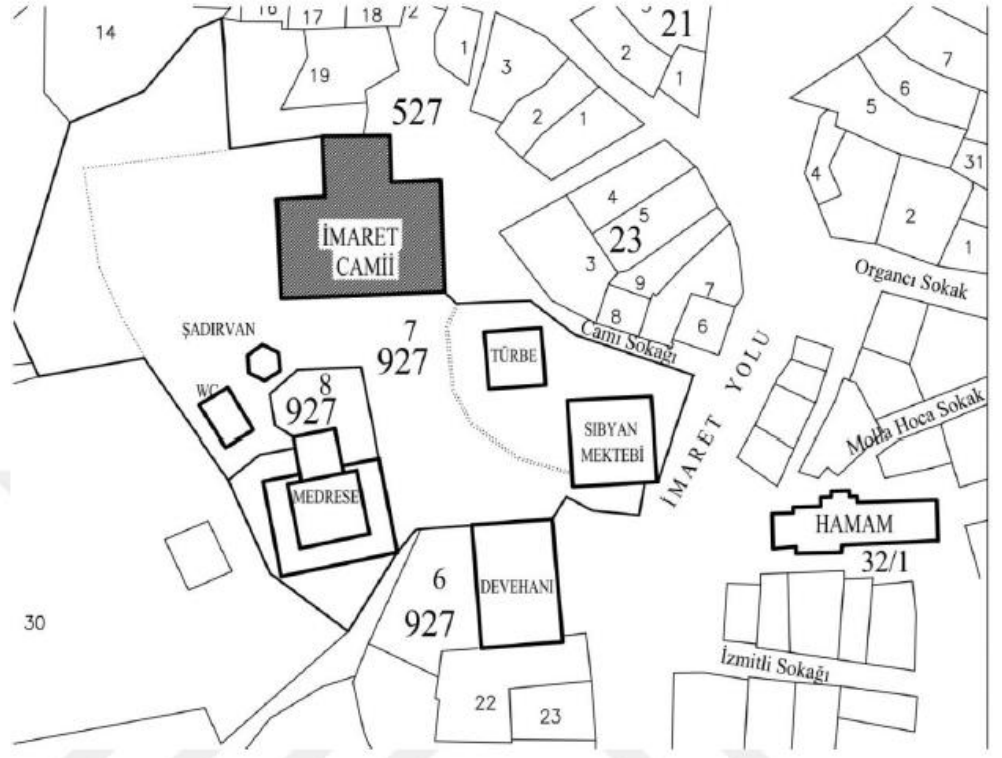
EK: 2. İsmail Bey'in Filibe'deki 876/1472 yılına ait vakfiyesinin sureti ve zeyli (BOA, AE.SMMD.II., 1 – 57).

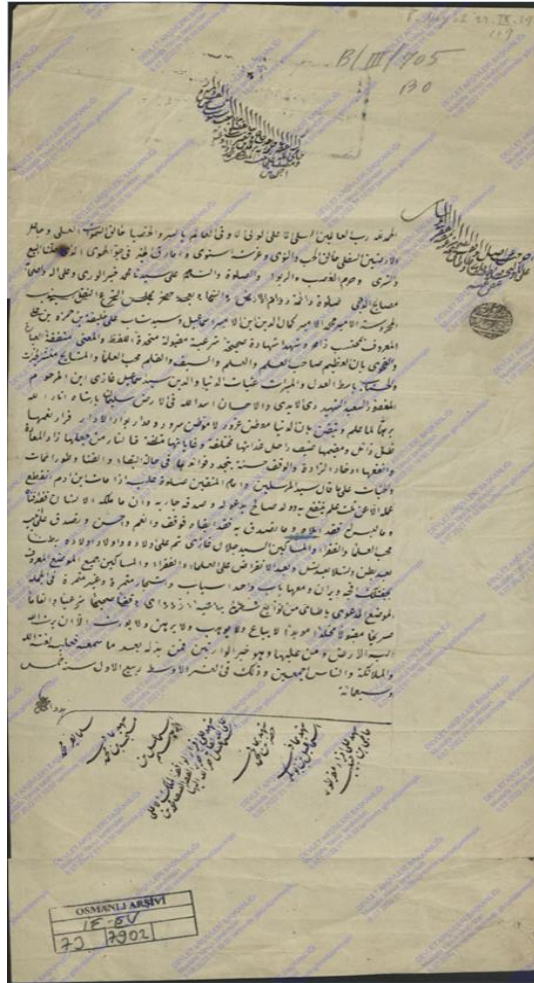
EK: 3. İsmail Bey'in Filibe'de yaptırdığı çifte hamamın 1879 yılındaki (Boykov, 2013: 147) ve bu günkü durumunu gösterir fotoğraf.

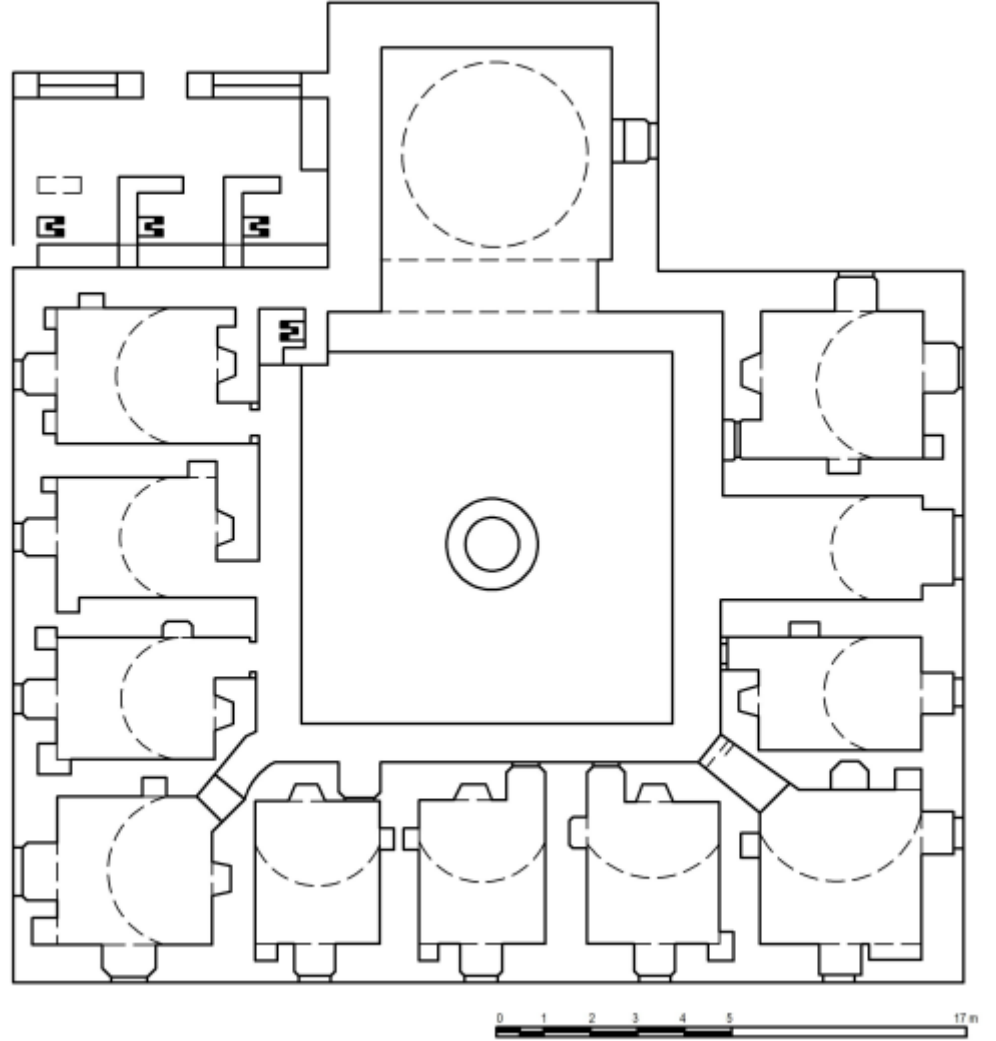
EK: 4. Filibe'deki İsmail Bey'in yaptırdığı Bey Camii'nin 1879 ve 1928 yıllarına ait fotoğrafı (Boykov, 2013: 147).

EK: 5. İsmail Bey Külliyesi'nin vaziyet planı (Serin, 2018: 123).

EK: 6. İsmail Bey Vakfı'nın 901/1495 yılına ait Arapça vakfiye sureti (BOA, İE.EV., 73 – 7902).

EK: 7. İsmail Bey Medresesi planı (Eyüpgiller, 1999: 97).

EK: 8. İsmail Bey Medresesi ile ilgili güncel fotoğraflar (Mustafa Yavuz Arşivi, 06.07.2022).

13

İsmail Bey Vakfı

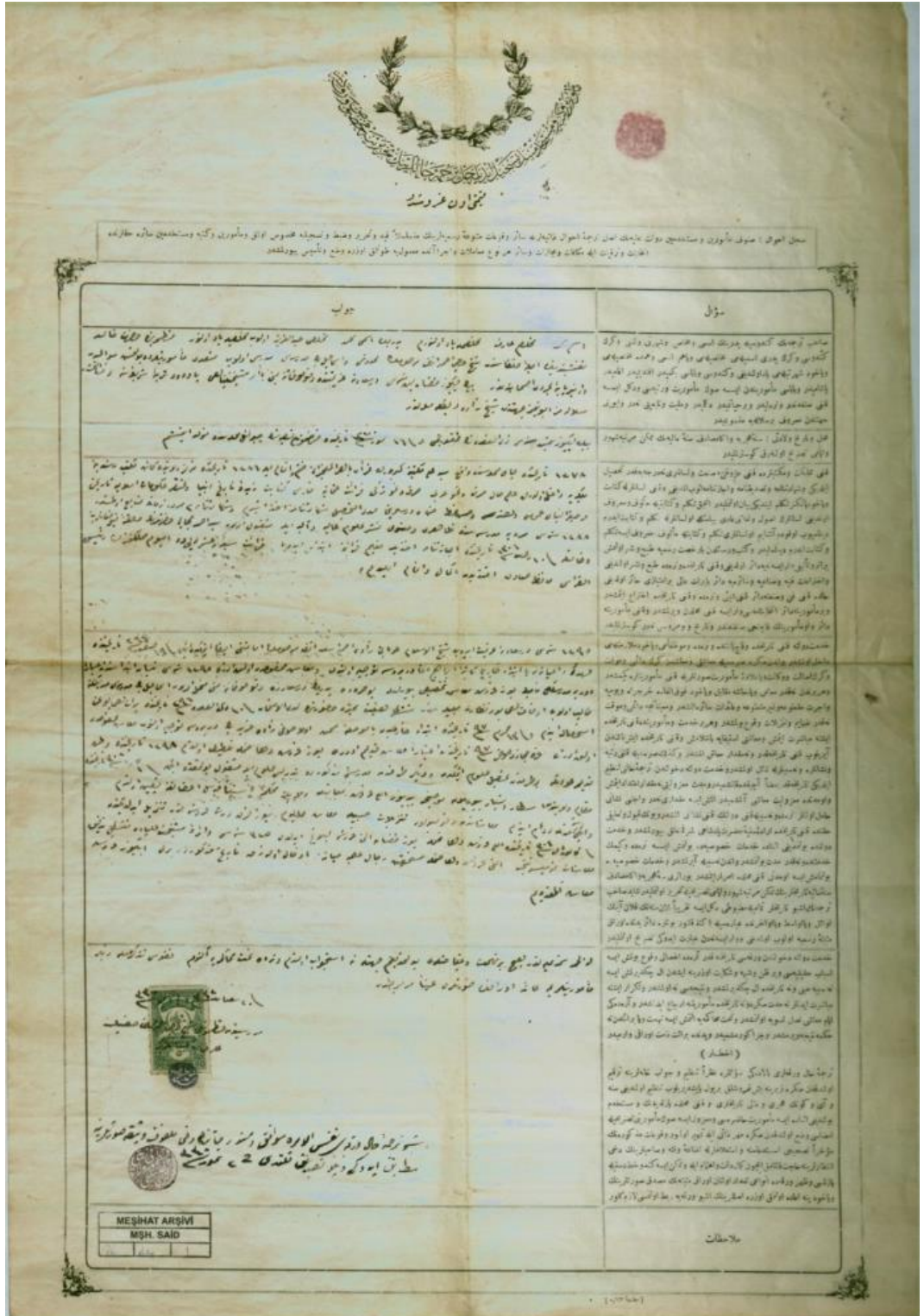
11

1868-1869

Yıl	Mevzuat	Tutar
1868
1869

EV.d 19409

EK: 9. İsmail Bey Vakfı'nın 1868-1869 yıllarına muhasebe kaydı (BOA, EV.d., 19409, s. 13).

EK: 10. İsmail Bey Medresesi müderrisi Mehmed Arif Efendi'nin tercüme-i hal varakası (MA, SAİD., 76/24, 1).